

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Юлиан Куюмджиев

за дисертационния труд на проф. Теодора Павлович

на тема

„Психологически основи на диригентското изкуство”

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”

по научна специалност „Музикознание и музикално изкуство”

в професионално направление 8.3. „Музикално и танцово
изкуство”

Проф. Теодора Павлович е един от най-значителните български хорови диригенти, чиито творчески път е свързан със Софийския камерен хор „Васил Арнаудов” (близо 30 години), фестивалния хор „Васил Арнаудов”, Академичния хор на ТКДФ в НМА „Проф. Панчо Владигеров”, Смесения хор на СУ „Св. Климент Охридски”. Нейният труд се опира и на богатия ѝ изпълнителски опит и по този начин теоретичните изводи и практическата активност са в органичен синтез.

Дисертационният труд има общ обем 158 страници и включва увод, седем глави, заключение, библиография (59 заглавия на български език, 22 на руски език и 10 на английски език), авторски приноси и списък с научни публикации по темата на изследването.

Както подчертава авторката в увода, мотивация за изследването е стремежът да се разкрие същността на диригентската дейност на базата на очертаване на психологическите ѝ основи. Интересът към тази проблематика е още от студентските ѝ години, когато Теодора

Павлович защитава дипломна работа на тема „Приложение на някои от принципите на К. С. Станиславски в диригентската практика“ с научни ръководители чл.-кор. проф. Генчо Пиръов и проф. Васил Арнаудов. Целта на настоящия труд е да формулира общите психологически закономерности, характерни за всички видове диригентски дейности, чието диференциране е „резултат от спецификата на различните изпълнителски състави (оперни, симфонични, хорови и др.), но не и от разлики в психическите и психологичните процеси, протичащи в съзнанието на диригента” (с. 5 – 6).

Първите две глави въвеждат в проблематиката на изследването. Първата глава представя накратко възникването на психологията на творчеството и спецификата ѝ като наука, основните области в нея, вътрешната ѝ структура и методите, които използва. Втората глава е посветена на формирането и развитието на музикалната психология. Авторката се спира по-подробно на книгата на американския учен Джеймз Мърсел „Психология на музиката”, на „Психология на музикалното творчество” на Борис Теплов и „Музикална психология” на Христо Христов, посочва и изследвания на музикалнопсихологическа проблематика в трудове на български музиканти. Специално внимание е обърнато върху значението на системата на Станиславски, чиито принципи са осмислени от проф. Тамара Янкова по отношение на клавирното изпълнителство. Самата проф. Теодора Павлович е аргументирала аналогията между фигурите на режисьора и диригента в творческия процес още в своята дипломна работа и в този смисъл настоящият труд е нейно своеобразно продължение и надграждане.

В началото на третата глава авторката проследява различни схващания за психологическите особености на диригентската дейност. На тази основа проф. Павлович се насочва към връзката между

психологическата характеристика на дирижирането и теорията на информацията, доколкото музиката като вид социална информация е свързана с общите механизми на взаимодействие. Същевременно тя подчертава, че взаимодействието между композитора и слушателите чрез музикалното произведение има специфични закономерности, отразени във взаимодействията композитор – диригент – изпълнители – публика, които са анализирани в тази глава. Оттук се извежда схема на информационно-комуникативната верига при творческия процес в музиката.

На психо-физиологичните основи на диригентската дейност е посветена четвъртата глава на труда. Проф. Павлович анализира ролята на главните физиологически анализатори: зрителния, слуховия и двигателния и на тази основа изгражда хипотеза за психофизиологичните основи на дирижирането и извежда извода, че психо-физиологичните процеси при дирижирането имат съществено значение за реализацията на творческия процес.

Петата глава изследва спецификата на психическите процеси при осъществяване на диригентската дейност. Въз основа на техния анализ проф. Павлович достига до извода, че основните когнитивни процеси – слухови, зрителни, двигателни, както и възприятията, представите, паметта и вниманието представляват съществена част от всички етапи на диригентската дейност.

Последните две глави – „Висши когнитивни процеси” и „Емоционално-волеви психически процеси”, са обобщение на търсенията на авторката. Проф. Павлович анализира творческото мислене и творческото въображение в контекста на диригентската дейност (в шеста глава), както и въпросите за емоционалния капацитет на диригентската личност, за необходимостта от създаване на

психотехника, която е от значение за диригентската психическа устойчивост и развиването на емоционалната памет (в седма глава).

Трудът на проф. Павлович стъпва върху солидна теоретична база и обобщава значително количество изследвания в областта на общата психология и психологията на изкуството, в частност на музикалната психология, като разширява научноизследователската територия в сферата на психологическата характеристика на дирижирането. Приемам формулираните от авторката приноси на труда и смятам, че той се нарежда в редицата на задълбочените научни разработки на музикалнопсихологическа проблематика от български музиканти.

Въз основа на приносния характер на труда, който освен своята научна стойност може да има и важна практическа приложимост в работата на настоящи и бъдещи диригенти, както и в обучението по дирижиране, убедено предлагам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят на проф. Теодора Павлович образователната и научна степен „Доктор” по научна специалност „Музикознание и музикално изкуство” в професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”.

Проф. д-р Юлиан Куюмджиев